

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

LAPSEN SYNTYMÄÄ SEURAAVA VUOROVAIKUTUSTA TUKEVA HAASTATTELU

Muokattu The European Early Promotion -projektin, Lasten psyykkisten häiriöiden ehkäisy lastenneuvolassa / Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen - haastattelulomakkeesta

Arja Hastrup, erikoissuunnittelija, TH, TtM, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Kaija Puura, apulaisylilääkäri, lastenpsykiatrian dosentti, LT, Tampereen yliopisto ja yliopistollinen sairaala

I. KESKUSTELUN / HAASTATTELUN TARKOITUS

Haastattelun tarkoituksena on puhua asioista, jotka liittyvät lapsen syntymään ja hoitoon, perheen tilanteeseen ja lapsesta huolehtivien aikuisten ajatuksiin, tunteisiin ja huolen aiheisiin. Tavoitteena on myös ennalta miettiä mahdollista tuen tarvetta ja mitä se voisi olla.

- Joudut hieman muotoilemaan joitakin kysymyksiä sen mukaan, onko äiti parisuhteessa vauvan isän kanssa, onko hän parisuhteessa ollenkaan ja tapaako molemmat vanhemmat vai äidin yksinään. Yksinkertaisuuden vuoksi käytämme tässä haastattelulomakkeessa nimitystä vanhemmat lapsesta huolehtivista aikuisista puhuessamme.
- Toivottavaa on, että vauva on läsnä, jotta voit havainnoida vauvan ja vanhempien välistä vuorovaikutusta (kts taulukko haastattelun viimeisellä sivulla).
- Haastattelun aikana tue ja rohkaise vanhempia pitämään lasta sylissä ja osoittamaan hellyyttä, sekä kommunikoimaan lapsen kanssa puhumalla, hymyilemällä ja lapsen viestejä tarkkailemalla sekä niihin vastaamalla.

Huom! Jos näet vanhemman kohtelevan lasta tunteettomasti, kovakouraisesti tai vihamielisesti, ota asia puheeksi vanhempien kanssa (Esim. Minusta näytti kuin jokin vauvassa olisi ärsyttänyt sinua, mitä sinä ajattelet? Miltä tilanne sinusta tuntui?) ja järjestä perheelle kiireellisesti apua. Jos vanhempi kertoo olevansa väsynyt tai masentunut, järjestä ensin kotiapua perheelle ja sen jälkeen selvittele, mitä muuta apua perhe tarvitsee. Jos et tiedä mitä teet, pyydä perhe pian uudelle käynnille ja pyydä sillä välin apua ja neuvoa niiltä ammattilaisilta, keitä sinulla on käytettävissäsi.

II. SYNNYTYS

Millainen synnytys oli?

- Rohkaise vanhempia puhumaan synnytyksestä, miltä se tuntui ja oliko siinä jotain vaikeuksia
- Jos olet jo tavannut vanhemmat synnytyksen jälkeen, voit kysyä

Puhuimme viimeksi hiukan synnytyksestä – miltä synnytyskokemus nyt tuntuu?

III. PSYKKINEN TERVEYS

Miltä sinusta/teistä nyt tuntuu, kun vauva on tässä?

- Myönteiset tunteet – vahvista niitä ja rohkaise vanhempia jakamaan tunteitaan muiden perheenjäsenten kanssa
- Kielteiset tunteet (epävarmuus, ahdistuneisuus, vauvan kokeminen vieraaksi tai hankalaksi, väsymys) – kuuntele vanhempia ja rohkaise heitä puhumaan tunteistaan toistensa kanssa. Jos jommastakummasta vanhemmasta tuntuu, ettei toisen kanssa puhuminen onnistu tai auta, tarjoa ensin omaa tukeasi ja tarvittaessa auta heitä saamaan ammattiapua (neuvolapsykologi, perheneuvola, pikkulapsipsykiatrian yksikkö)

Oletteko keskustelleet tunteistanne toistenne kanssa?

- Jos puolisoiden välisessä viestinnässä on jokin ongelma, anna malli viestinnästä pyytämällä vanhempia puhumaan tunteistaan sinulle seuraavan kysymyksen avulla.

Kertoisitko minulle lisää tunteistasi?

- Kohtaa vanhempien kielteisetkin tunteet ilman arvostelua ja tuomitsemista, ota ne vain vastaan. Seuraavat ovat yleisimpiä kielteisiä tai epämääräisiä tunteita:
  - Lapsen psyykkistä tai fyysistä terveyttä ja kehitystä koskevat pelot ja syyllisyyden tunteet
  - Riittämättömyyden tunteet tai epäilykset siitä, onko ”hyvä äiti/isä”
  - Vanhemman kokemukset laiminlyödyksi tai hylätyksi tulemisesta
  - Äärimmäisen kireyden, ärsyntyneisyyden, toivottomuuden, epätoivoisuuden tai tyhjyyden kokemukset – nämä ovat masentuneisuuden oireita, kts.alla hoitomuotoja
- On tärkeää pyrkiä ymmärtämään äidin/isän kielteisten tunteiden sisältö ja myös se, kehen ne kohdistuvat.
  - Itseen kohdistuvat kielteiset tunteet (esim. huonous vanhemman roolissa, epävarmuus, hämmennys, tyhjyyden tunne ym.)
  - Lapsen kohdistuvat kielteiset tunteet (esim. ”hän on hankala tai vaikeahoitoinen”)
  - Ympäristöön kohdistuvat kielteiset tunteet (esim. perheeseen, sukuun, naapureihin, neuvolaan, sairaalaan tai sosiaalitoimeen)
- Voit käyttää seuraavia hoitomuotoja edellä kuvattujen vaikeuksien käsittelyssä:
  - Tue vanhempia ajattelemaan lapsensa kehittymistä ja omia lapsenhoitokäytäntöjään, anna tarvittaessa tietoa ja myönteistä palautetta toimivista ja hyvistä lapsenhoitokäytännöistä, sekä tue heitä hakemaan uusia ratkaisuja heidän pulmallisiksi kokemiinsa tilanteisiin.
  - Rohkaise vanhempia jakamaan tunteitaan toistensa ja muiden perheenjäsenten kanssa, ja siten etsimään itselleen tarvittavaa tukea
  - Auta tarvittaessa äitiä saamaan psykologista tai sosiaalista apua. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää masentuneisiin (epätoivoiset, toivottomat, välinpitämättömät,

tyhjäksi olonsa tuntevat) ja hyvin ahdistuneisiin äiteihin, joista tulisi keskustella työmenetelmäohjaajan tai jonkun mielenterveystyön ammattilaisen kanssa (konsultaatio).

IV. PERHEEN SUHTAUTUMINEN JA SEN ANTAMA TUKI

Miten lapsen syntymä on vaikuttanut muihin perheenne jäseniin?

Jos äiti on yksin: Miten puoliso / lapsen isä suhtautuu?

Miltä heistä tuntuu?

- Kun reaktiot / muutokset ovat myönteisiä – vahvasta myönteisyyttä.
- Jos reaktiot / muutokset ovat kielteisiä – rohkaise vanhempia puhumaan keskenään ja etsimään ratkaisua yhdessä (esim. lapsen hoidon, kotitöiden jakaminen, ajan varaaminen parisuhdetta varten).

Entä miten lapsenne ovat suhtautuneet?

- Laajenna tarpeen mukaan mustasukkaisuuteen, vahingoittamisen / vahingoittumisen pelkoon)

Entä isovanhemmat?

V. VANHEMPIEN LASTA KOSKEVAT HUOLENAIHEET

Miten lapsenne on kehittynyt?

Miten hän voi?

- Myönteinen näkemys – vahvasta vanhempien myönteisyyttä.
- Kielteinen näkemys – ilmaise halukkuutesi tutkia asiaa kysymällä:

Kertoisitteko lisää huolenaiheestanne?

- Anna sopivissa kohdin tietoa lapsen kehityksestä, mikä jo sinällään voi lievittää ahdistusta
- Jos äiti on yksin käynnillä, rohkaise häntä puhumaan huolistaan puolisonsa kanssa esim. seuraavasti:

Oletko jo puhunut asiasta puoliso / isä kanssa?

Mitä hän siitä ajattelee?

- Tue etsimään ratkaisuja yhdessä puolison kanssa

Miten puolisosi mielestä lapsenne hyvinvointia voidaan lisätä?

- Jos puolisoilla on ratkaisuehdotus - tue sitä.
- Jos ratkaisuehdotusta ei ole (tai jos puoliso ei tue äitiä) - rohkaise äitiä puhumaan asiasta sinun kanssasi ja tarvittaessa hakemaan apua sopivalta ulkopuoliselta taholta.

VI. VANHEMPIEN NÄKEMYS LAPSESTAAN

Millainen vauvanne on?

- Myönteinen näkemys lapsesta – tue sitä.
- Kielteinen näkemys - selvitä millaisia vaikeuksia vanhemmilla lapsen kanssa on. Voit kysyä:

Missä asioissa teillä on eniten vaikeuksia lapsenne kanssa?

- Tässä vaiheessa (0-3 kk) lapsi voi olla vanhempien mielestä vaikea, koska hänelle ei ole vielä syntynyt perusrhythmiä nukkumiseen, syömiseen ja valveillaoloon, eikä vanhempien ja vauvan välinen viestintä ole vielä selkeää. Näitä asioita on hyvä tarkastella edellä olevan kysymyksen yhteydessä.
- **Erityistä huomiota tulee kiinnittää vanhempiin**, joilla on erityisen kielteinen näkemys vauvastaan. Keskustele näistä perheistä esim. työmenetelmäohjauksessa ja tarvittaessa järjestä perheelle ammattiapua (neuvolapsykologi, perheneuvola, mielenterveystoimisto, pikkulapsipsykiatrian yksikkö).

VII. ÄIDIN JA VAUVAN VUOROVAIKUTUS

Kuinka syötät vauvaasi?

Miten syöttäminen sujuu?

- Tue äidin ja vauvan läheisyyttä syötön aikana, vauvan pitäminen lähellä, katsekontakti ja äidin huomion kiinnittäminen vauvan imeminen-tauko käyttäytymiseen.

Kuinka usein imetät / syötät vauvaasi?

- Vauvan tarpeiden mukaan syöttäminen – vaihtelevat syöttöväliä.
- Vanhemman luoma syöttörytmi – syöttöjen aikataulukutus

***Miltä imettäminen / syöttäminen sinusta tuntuu?
Entä puolistosasi?***

- Jos syöttöön liittyy vaikeuksia - tutki mitä ratkaisuja äiti on ajatellut.

Kuinka vauva nukkuu?

- Kuinka pitkään, kuinka usein, minkälaista vauvan uni on jne.
- Jos nukkumiseen liittyy vaikeuksia - rohkaise äitiä kertomaan odotuksistaan ja tarvittaessa miettimään mahdollisia ratkaisuja.

***Mitä ajattelet että voisit tehdä jotta vauva nukkuisi paremmin?
Oletko jo kokeillut jotakin?***

- Tue äitiä etsimään ratkaisua puolisonsa ja muiden perheen jäsenten kanssa

***Tunnistatko vauvasi itkusta milloin hän on nälkäinen?
Onko nälkäitku jotenkin erilainen?***

- Tarvittaessa rohkaise äitiä kiinnittämään enemmän huomiota vauvan itkun eri merkityksiin (esim. itku yöllä) ja osoita äidille miten itkuun vastaamalla hän kertoo vauvalle ymmärtäneensä tämän viestin.

Olet varmaan huomannut, että vauvan itku merkitsee monia eri asioita, vastaamalla itkuun osoitat vauvallesi että olet ymmärtänyt häntä.

Jutteletko vauvallesi?

Kertoisitko siitä? (milloin, missä, miten)

Kuinka tärkeää se mielestäsi on?

VIII. ISÄN/TOISEN VANHEMMAN JA VAUVAN VUOROVAIKUTUS

***Miltä imettäminen / syöttäminen sinusta tuntuu?
Entä puolistosasi?***

- Jos syöttöön liittyy vaikeuksia - tutki mitä ratkaisuja toinen vanhempi on ajatellut.

Kuinka vauva sinun mielestäsi nukkuu?

- Toisella vanhemmalla voi olla erilainen käsitys nukkumiseen liittyvistä asioista, esim. unen pituudesta, missä vauvan tulisi nukkua ym.

Mitä ajattelet, että voisit tehdä jotta vauva nukkuisi paremmin?

Oletko jo kokeillut jotakin?

- Tue isää/toista vanhempaa etsimään ratkaisua puolisonsa ja muiden perheen jäsenten kanssa

•

Tunnistatko vauvasi itkusta milloin hän on nälkäinen?

Onko nälkäitku jotenkin erilainen?

- Tarvittaessa rohkaise isää/toista vanhempaa kiinnittämään enemmän huomiota vauvan itkun eri merkityksiin (esim. itku yöllä) esim. kysymällä

Olet varmaan huomannut, että vauvan itku merkitsee monia eri asioita, vastaamalla itkuun osoitat vauvallesi että olet ymmärtänyt häntä.

Jutteletko vauvallesi?

Kertoisitko siitä? (milloin, missä, miten)

Kuinka tärkeää se mielestäsi on?

IX. VANHEMPIEN VOIMAVARAT VASTATA VAUVAN TARPEISIIN

Itkeekö vauvanne koskaan siten, että jommankumman tai molempien teistä olisi vaikea lohduttaa häntä tai saada häntä rauhoittumaan?

- Pyri saamaan yksityiskohtainen kuvaus tapahtumista esimerkiksi kysymällä.

Kertokaa minulle viime kerrasta.

Mitä silloin tapahtui?

Mitä teette, kun niin käy?

- Kysymysten tavoitteena on saada selville kykenevätkö vanhemmat sietämään lapsen pahanolon ja lievittämään sitä vai onko se heille liian vaikeaa (esim. vanhempi reagoi itkuun hämmentymällä, menemällä paniikkiin tai jättämällä lapsen huomiotta)
- Tutki ja keskustele vanhempien kanssa itkevää lasta rauhoittavista toimenpiteistä. On tärkeää, ettei vanhemmille tule tässä kohtaa tunnetta epäonnistumisesta – toiset vauvat todellakin itkevät paljon ja ovat vaikeita rauhoittaa (nk. fussy babies)
- Järjestä vanhemmille, jotka kertovat suhtautuvansa lapsen itkuun välinpitämättömästi tai avoimen hylkäävästi (esim. sanomalla ”vihaan häntä, kun hän itkee”) ammattiapua (neuvolapsykologi, perheneuvola, mielenterveystoimisto, pikkulapsipsykiatrian yksikkö).
- Jos vanhemman tai vanhempien on vaikea sietää lapsen pahaa oloa, rohkaise heitä hakemaan tukea toisiltaan, tai muilta läheisiltä aikuisilta esim kysymällä

Onko ketään joka voisi auttaa teitä siinä tilanteessa?

X. PERHEEN TALOUDELLINEN TILANNE JA YMPÄRISTÖ

Lapsen saamisella voi olla vaikutusta myös perheen talouteen, onko teillä huolta siitä, miten tulette selviytymään taloudellisesti?

Kun me tapasimme aiemmin, olitte/ette olleet huolissanne perheenne taloudellisesta tilanteesta. Entä nyt?

Entä asumiseen liittyen? Onko teillä asuntohuolia?

XI. ELÄMÄNTAPAHTUMAT

Onko elämässänne tapahtunut sellaisia asioita, jotka voisivat vaikuttaa teihin tai vauvaan?

Viimeksi kerroitte.....(esille tullut elämäntapahtuma), miltä teistä nyt tuntuu?

XII. LOPETUS

Onko vielä jotain, mitä haluaisitte mainita?

- On tärkeää lopettaa haastattelu myönteisellä ja lämpimällä tavalla, jossa esiin tulleet vaikeudet, huolet, mutta myös tuki ja mahdolliset ratkaisut tunnustetaan. Lyhyt yhteenveto on hyödyllinen. Yhteenvedon voi lopettaa johonkin aidosti vanhempien voimavaroja lisäävään kommenttiin.
- Lopuksi ilmaise valmiutesi jutella vanhempien kanssa uudelleen niistä asioista, joita käytiin läpi ja mieti yhdessä vanhempien kanssa seuraavan keskustelun ajankohtaa.

Haastattelun aikana tarkkaile vanhempien ja vauvan välistä vuorovaikutusta.

Huomiota tulisi kiinnittää seuraaviin seikkoihin:

Lapsen pitely	Kaukana itsestä	Lähellä
Äiti		
Isä/toinen vanhempi		
Katsekontakti	Kyllä	Puuttuu
Äiti		
Isä/toinen vanhempi		
Lapselle puhuminen	Kyllä	Puuttuu
Äiti		
Isä/toinen vanhempi		
Lapsesta nauttiminen	Kyllä	Puuttuu
Äiti		
Isä/toinen vanhempi		
Lapsen pahanolon sieto	Kyllä	Puuttuu
Äiti		
Isä/toinen vanhempi		
Lapsen viestien ymmärtäminen ja niihin vastaaminen	Kyllä	Puuttuu
Äiti		
Isä/toinen vanhempi		